Cefnogi Datblygiad Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu yn y Blynyddoedd Cynnar

Adran 5:
Canllaw i blant 3 flwydd oed i 3 flwydd 11 mis oed

OGL © Hawlfraint y Goron 2023, Llywodraeth Cymru, WG48480 ISBN digidol 978-1-83504-692-0
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg

Cefnogi Datblygiad Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu yn y Blynyddoedd Cynnar

Adran 5: Canllaw i blant 3 blwydd oed i 3 blwydd 11 mis oed

Tudalennau Trosolwg

Canolbwyntio a Gwrando 88

Chwarae a Rhyngweithio 89

Deall Iaith Lafar 90

Defnyddio Iaith Lafar 91

Lleferydd 92

Dilyniannau Datblygiadol:

Canolbwyntio a Gwrando 93

Chwarae a Rhyngweithio 94

Deall Iaith Lafar 95

Defnyddio Iaith Lafar 96

Lleferydd 97

Posteri Strategaeth a Gweithgareddau a Awgrymir:

Canolbwyntio a Gwrando 100

Chwarae a Rhyngweithio 102

Deall Iaith Lafar 104

Defnyddio Iaith Lafar 106

Lleferydd 108

Trwy gydol y canllaw hyn, cyfeiriwyd at ddatblygiad nodweddiadol LlICh.
Mae'n bwysig cefnogi'r plentyn yn ei gam datblygu yn hytrach na'i oedran.

Canolbwyntio a Gwrando

3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed

Sgiliau canolbwyntio a gwrando yw sylfaen lleferydd, iaith a chyfathrebu. Mae ar blant angen datblygu'r sgiliau hanfodol hyn er mwyn gallu deall y byd o'u cwmpas, datblygu sgiliau cymdeithasol, deall arferion, dysgu geiriau newydd a datblygu synau lleferydd.

Mae'n bwysig sicrhau bod plant yn *canolbwyntio* cyn disgwyl iddynt wrando.

Ar yr oed hwn, bydd llawer o blant yn mwynhau gwrando ar storïau. Efallai y byddant yn ei chael yn anodd canolbwyntio ar fwy nag un peth ar yr un pryd e.e. gwrando ar gyfarwyddiadau pan fyddant yn canolbwyntio ar eu chwarae eu hunain.

Rhwng 3 blwydd a 3 blwydd 11 mis oed efallai y sylwch chi fod y plentyn yn….

- dechrau talu sylw a gwrando mewn grwpiau bach neu 1:1, e.e. storïau byr (fel arfer tua 10 i 15 munud)
- dangos diddordeb ac yn ymunp mewn gweithgaredd a ddewisir gan oedolyn neu blentyn arall (fel arfer tua 10 i 15 munud)
- talu sylw ar un gweithgaredd ac yna yn symud i dalu sylw ar weithgaredd arall ar ei b/phen ei hun e.e. gall symud ei sylw o’i chwarae i’r siaradwr
- gallu ymuno mewn rhigymau neu storïau eraill ac ateb cwestiynnau syml amdanynt
- gallu talu sylw ar weithgaredd o’i dewis am 15 munud

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Lleihewch bethau sy'n tynnu sylw e.e. symudiadau, sŵn, pethau gweledol sy'n tynnu sylw.
- ☑ Labelwch ardaloedd gydag arwyddion gweledol.
- ☑ Sicrhewch fod gennych arferion clir a chyson a defnyddiwch amserlenni gweledol.
- ☑ Cyfyngwch ar nifer yr adnoddau sydd allan ar unrhyw un adeg.

Strategaethau i ddatblygu canolbwyntio a gwrando:

- Defnyddiwch enw'r plentyn i gael eu sylw.
- Arhoswch i'r plentyn edrych arnoch cyn siarad.
- Dilynwch arweiniad y plentyn wrth chwarae.
- Siaradwch am yr hyn mae'r plentyn yn ei wneud; ailadroddwch yr hyn mae'n ei ddweud.
- Siaradwch yn bwyllog ac yn araf a rhowch amser i'r plentyn i feddwl.
- Dywedwch wrth y plentyn pan mae'n amser gwrando.
- Ewch i lawr i lefel y plentyn.
- Torrwch gyfarwyddiadau i lawr er mwyn helpu'r plentyn i ganolbwyntio ar un rhan ar y tro.

Sicrhewch fod pob oedolyn yn MODELU ac yn CANMOL ymddygiadau sylw a gwrando da

CHWARAE GYDA FI...edrychwch ar rai o'r gweithgareddau a awgrymir ar dudalen 101

Beth sydd yn y bocs?

Beth yw'r sŵn?

Chwarae a Rhyngweithio

3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed

Mae plant yn gwneud synnwyr o'r byd trwy chwarae ac mae chwarae'n hollbwysig er mwyn cefnogi datblygiad yr ymennydd yn y blynyddoedd cynnar. Trwy chwarae, mae plant yn datblygu ac yn dysgu defnyddio'u sgiliau lleferydd, iaith a chyfathrebu. Chwarae yw'r cyd-destun hollbwysig i blant dan bum mlwydd oed er mwyn dysgu am sgiliau cymdeithasol.

Mae rhyngweithio yn cynnwys y gallu i chwarae mewn ffordd gydweithredol gyda chyfoedion a chymryd tro. Trwy chwarae a rhyngweithio, mae plant yn dysgu deall eu hemosiynau a'u rheoleiddio, a datblygu eu sgiliau cymdeithasol.

Rhwng 3 blwydd a 3 blwydd 11 mis oed efallai y sylwch chi fod y plentyn yn....

- cychwyn sgyrsiau gydag eraill
- deall y cysyniad o gymryd tro a rhannu gydag oedolion a chyfoedion
- mwynhau chwarae dychmygus e.e. gwisgo i fyny, chwarae rôl
- chwarae gyda teganau bach neu chwarae byd bach
- hoffi chwarae gyda phlant eraill.

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Darparwch ardaloedd chwarae rôl, dan do ac yn yr awyr agored.
- ☑ Defnyddiwch adnoddau penagored e.e. darnau rhydd, defnyddiau naturiol.
- ☑ Darparwch gyfleoedd i chwarae'n gydweithredol e.e. adeiladu den.
- ☑ Sicrhewch fod dewis o adnoddau byd bach ar gael ar gyfer amrywiaeth o senarios.
- ☑ Arsylwch ar sut mae plant yn rhyngweithio â'r amgylchedd dysgu ffisegol.

STRATEGAETHAU i ddatblygu chwarae a rhyngweithio:

- Canolbwyntiwch ar yr hyn y mae'r plentyn yn ei wneud trwy fodelu edrych a gwrando da.
- Siaradwch am yr hyn y mae'r plentyn yn ei wneud wrth chwarae.
- Anogwch y plant i gymryd tro e.e. *'Tro Bili yw e' ... nawr tro Ben yw e''"*.
- Dangoswch y cam nesaf yn y chwarae.
- Defnyddiwch fwrdd 'Nawr a Nesaf' neu amserlen weledol i gefnogi trefn y dydd a'r cyfnodau rhwng cyfleoedd chwarae.

Gadewch i'r plentyn arwain y chwarae

CHWARAE GYDA FI... edrychwch ar rai o'r gweithgareddau a awgrymir ar dudalen 103

Chwarae rôl

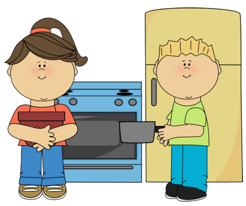

Amser siarad

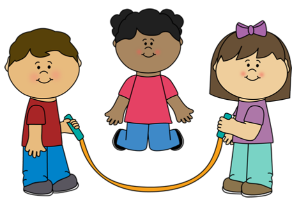

Deall Iaith Lafar

3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed

Mae deall iaith lafar (iaith dderbyngar) yn hollbwysig er mwyn i blant wneud synnwyr o'r byd o'u cwmpas. Mae'n cynnwys y gallu i ddeall geiriau, brawddegau a chyfathrebu dieiriau pobl/plant eraill. Mae plant yn dysgu datblygu dealltwriaeth o eiriau a brawddegau mewn camau; un gair yn gyntaf, yna nifer o eiriau unigol, yna brawddegau byr ac yna brawddegau hirach, mwy cymhleth

Rhwng 3 blwydd a 3 blwydd 11 mis oed efallai y sylwch chi fod y plentyn yn….

- deall cyfarwyddiadau â dwy ran e.e. *'Cer i nôl dy siwmper a cher i sefyll wrth y drws'*
- deall cwestiynnau *'pam'* syml am rywbeth y mae'n ei wneud/edrych arno e.e. '*Pam mae Peppa yn hapus?'*
- gallu deall y gair negyddol *'dim'* e.e. '*Pwy sydd ddim yn bwyta?'*
- deall brawddegau gyda thri gair pwysig e.e. *'Cer i nol y llwy fawr allan o'r drôr'*
- deall rhai cysyniadau a geiriau leeoliad e.e. *hir, byr, caled, meddal, cyflym, araf, o flaen, tu ôl*

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Labelwch adnoddau'n glir gyda ffotograffau/lluniau.
- ☑ Defnyddiwch gyfarwyddiadau gweledol a lluniau clir i gefnogi dealltwriaeth e.e. golchi dwylo.
- ☑ Defnyddiwch amserlenni gweledol i gefnogi arferion.
- ☑ Defnyddiwch linellau amser gweledol i ddangos dilyniant gweithgareddau.
- ☑ Defnyddiwch sefyllfaoedd a gwrthrychau go iawn i gyflwyno geirfa newydd.

STRATEGAETHAU i ddatblygu dealltwriaeth o iaith lafar:

- Mynnwch sylw'r plentyn cyn siarad â nhw e.e. defnyddiwch eu henw.
- Sicrhewch fod plant yn gwybod enwau gwrthrychau cyn rhoi cyfarwyddyd.
- Symleiddiwch eich iaith.
- Rhowch gyfarwyddiadau byr, clir, un ar y tro.
- Pwysleisiwch eiriau allweddol gyda'ch llais, ystumiau neu arwydd.
- Defnyddiwch gymhorthion gweledol e.e. Lluniau 'Nawr a Nesaf'.
- Defnyddiwch YN GYNTAF ac YNA i ddangos dilyniant cyfarwyddiadau, ailadrodd ac arferion.
- Dangoswch i'r plentyn beth i'w wneud os nad ydynt yn deall cyfarwyddyd.

⌛ Rheol 10 Eiliad! Rhowch amser i'r plentyn brosesu cyfarwyddyd neu gwestiwn.

CHWARAE GYDA FI...edrychwch ar rai o'r gweithgareddau a awgrymir ar dudalen 105

Dod o hyd i'r gwrthrych

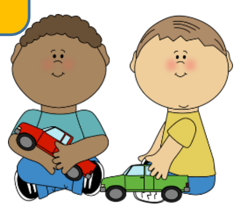

Gwenyn Prysur

Defnyddio Iaith Lafar

3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed

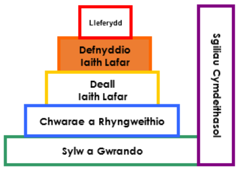

Defnyddio iaith lafar (iaith fynegiannol) yw'r gallu i adalw geiriau a gwybodaeth a defnyddio iaith, iaith y corff ac ystumiau yn briodol mewn sefyllfaoedd penodol e.e. i labelu/enwi gwrthrychau, disgrifio symudiadau a digwyddiadau, holi ac ateb cwestiynau ac ail-ddweud stori. Mae geirfa dda yn hollbwysig i blant er mwyn iddynt allu mynegi eu meddyliau a'r hyn y maent ei angen a'i eisiau.

Rhwng 3 blwydd a 3 blwydd 11 mis oed efallai y sylwch chi fod y plentyn yn….

- cysylltu 4 i 6 gair gyda'i gilydd mewn brawddeg e.e *'fi eisiau chwarae gyda ceir'*
- defnyddio iaith am amrywiaeth o resymau e.e. gall ailadrodd holl storïau a dweud wrth bobl eraill beth sydd wedi digwydd
- defnyddio amseriad y dyfodol a'r gorffennol e.e. *'Rydw i'n mynd i siopa.' 'Rydw i wedi cerdded adref'.* Efallai y bydd yn dal i gael trafferth gyda berfau afreolaidd e.e. *'Es i'*
- dechrau cysylltu syniadau gan ddefnyddio *'a'* neu *'achos'* e.e. *'fi'n gwisgo welis achos mae'n bwrw glaw'*
- holi llawer o gwestiynnau e.e. *'Pwy?', 'Beth yw hwn?' a 'Pryd?'*

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Sylwch ar ddiddordebau'r plant - ychwanegwch adnoddau i ddatblygu chwarae ac annog iaith.
- ☑ Defnyddiwch ddefnyddiau naturiol e.e. cerrig, dail, conau i ysgogi archwilio synhwyraidd.
- ☑ Ychwanegwch adnoddau newydd at arferion bob dydd er mwyn annog plant i ddysgu geirfa newydd e.e. powlenni a phlatiau mawr, bach, lliwgar ar y bwrdd byrbrydau.

STRATEGAETHAU i ddatblygu'r defnydd o iaith lafar:

- ARHOSA! Rhowch amser i'r plentyn brosesu a threfnu eu meddyliau.
- Enwch wrthrychau wrth gyd-chwarae, yn lle gofyn *'Beth yw hwn?'*
- Gadewch i'r plentyn arwain y chwarae.
- Ehangwch eirfa'r plentyn trwy ychwanegu geiriau e.e. os ydynt yn dweud *'car'* gallwch chi ddweud *'ie, car mawr'.*
- Modelwch y ramadeg gywir yn hytrach na dweud wrth y plentyn os ydynt yn anghywir e.e. os ydynt yn dweud *'Fi fall'* gallwch chi ddweud *'O diar, rwyt wedi cwympo'.*

Siaradwch am yr hyn y mae'r plentyn yn edrych arno neu'n ei wneud

CHWARAE GYDA FI...edrychwch ar rai o'r gweithgareddau a awgrymir ar dudalen 107

Siarad am CHWARAE

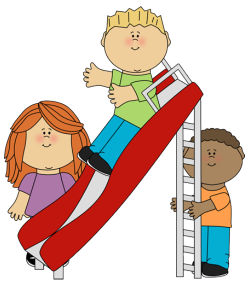

Amser Stori

Lleferydd

3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed

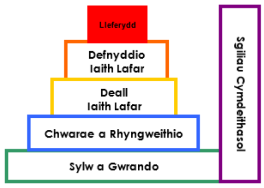

Mae lleferydd (ffonoleg) yn cyfeirio at y gallu i ddweud synau lleferydd i wneud eich hun yn ddealladwy. Pan fyddwn yn gwrando ar blentyn yn siarad, gallwn feddwl am pa mor glir yw ei eiriau. Nid yw *lleferydd* yr un peth â *siarad.*

Erbyn 3 blwydd oed, fel arfer mae oedolion cyfarwydd tu allan i'r cartref yn gallu deall lleferydd plentyn ond ni fydd yn berffaith. Erbyn 4 blwydd oed, fel arfer gellir deall lleferydd plentyn y rhan fwyaf o'r amser.

Defnyddiwch y **Poster Datblygiad Synau Lleferydd Saesneg** sydd ar dudalen 98 a'r Speech acquisition - Multilingual Children's Speech (csu.edu.au) i gefnogi eich arsylwadau.

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Lleihewch bethau sy'n tynnu sylw e.e. symudiadau, sŵn, pethau gweledol sy'n tynnu sylw.
- ☑ Sicrhewch fod gennych ardaloedd/weithgareddau heb bethau i dynnu sylw er mwyn i'r plant ganolbwyntio ar wrando ar synau.
- ☑ Cofiwch gynnwys caneuon a rhigymau fel rhan o'r drefn ddyddiol.
- ☑ Rhannwch lawer o straeon - anogwch blant i ymuno wrth iddynt wrando.

STRATEGAETHAU i ddatblygu lleferydd clir:

- Os yw plentyn yn dweud gair yn aneglur, ymatebwch i'r hyn mae'r plentyn yn ei ddweud, ac nid pa mor glir ydynt.
- Ailadroddwch gyda'r synau cywir er mwyn i'r plentyn eu ***clywed*** e.e. os yw'r plentyn yn dweud *'tath'* mae'r oedolyn yn dweud, *'ie cath'*.
- Anogwch y plentyn i ddefnyddio symudiadau i helpu cyfleu eu neges ac i leihau'r rhwystredigaeth.
- Gofynnwch i'r plentyn ddangos i chi beth mae arnynt ei eisiau.
- Ewch i lawr i lefel y plentyn fel eu bod yn gallu gweld sut yr ydych chi'n gwneud synau - peidiwch â disgwyl iddynt eich copïo.

Peidiwch â dweud wrth y plentyn eu bod wedi dweud gair yn anghywir na gofyn iddynt ei ailadrodd.

GWEITHGAREDDAU A AWGRYMIR i gefnogi datblygiad lleferydd:

- Ewch am 'dro gwrando' (gwrandewch a siaradwch am y synau amgylcheddol).
- Gwrandewch ar bob math o synau a siaradwch amdanynt - synau uchel/isel, swnllyd/tawel...
- Sylwch ar odli - adroddwch a chanwch rigymau bob dydd.
- Clapiwch sillafau geiriau cyfarwydd.
- Gosodwch fwrdd sŵn/bagiau teimlo - chwaraewch 'Beth sydd yn y bocs'.
- Storïau sy'n odli: Darllenwch ac ailddarllenwch storïau â phatrymau odli. Anogwch y plant i ddweud beth allai'r gair sy'n odli fod wrth i chi oedi, ac i feddwl am eiriau eraill sy'n odli.

Ewch am dro gwrando

Clapiwch sillafau

Mae canolbwyntio'n dilyn dilyniant datblygiadol:

0 i 11 mis	8 i 20 mis	22 i 36 mis
Canolbwyntio'n Mynd a Dod Hawdd tynnu eu sylw a chanolbwyntio'n mynd a dod o un peth i'r nesaf.	**Canolbwyntio Anhyblyg** Gallant ganolbwyntio ar un dasg o'u dewis eu hunain, ac ni allant oddef oedolyn yn torri ar eu traws	**Canolbwyntio wedi'i sianelu'n unigol** Bydd yn rhoi sylw i gyfarwyddyd gan oedolyn. Methu ag ymdopi gwneud un peth a gwrando ar gyfarwyddyd am rywbeth arall.
30 i 50 mis	**40 i 60 mis**	**60 mis +**
Ffocysu'r canolbwyntio Dechrau rheoli ei ffocws ei hun. Gall ganolbwyntio ar un peth ar y tro (y dasg neu'r cyfarwyddyd sydd ddim yn gysylltiedig). Gallant newid ffocws eu canolbwyntio'n annibynnol.	**Canolbwyntio â dwy sianel** Gall ymgymryd â thasg a deall cyfarwyddyd ar yr un pryd. Gall cwmpas eu canolbwyntio fod yn fyr ond nawr gellir eu haddysgu mewn grŵp.	**Canolbwyntio integredig** Mae'r canolbwyntio wedi'i reoli, ei gynnal a'i sefydlu'n dda ar draws sefyllfaoedd gwahanol, gyda phobl wahanol.

- **Efallai y bydd rhai plant yn gweithredu ar lefel sy'n is na'u hoed cronolegol**
- **Ni all plant ddatblygu eu sgiliau lleferydd, iaith a chyfathrebu os nad ydynt yn gallu canolbwyntio neu wrando**

Mae sgiliau chwarae yn dilyn dilyniant datblygiadol:

Chwarae archwiliadol (geni tan tua 5 mis oed): Ysgwyd, cega, taro a throi teganau a gwrthrychau eraill drosto er mwyn ceisio darganfod beth ydynt. Tua 9 mis oed, bydd yn edrych am wrthrych sydd wedi cael ei guddio (mae'n deall sefydlogrwydd gwrthrych).
Adnabod gwrthrychau (tua 12 mis): Mae'n dangos dealltwriaeth o'r defnydd priodol o wrthrych heb smalio e.e. defnyddio brwsh ar eu gwallt.

Chwarae gyda gwrthrychau (rhwng 8 ac 20 mis): Smalio defnyddio gwrthrych arnyn nhw eu hunain e.e. defnyddio cwpan tegan i yfed.

Chwarae cymeriadau (rhwng 16 a 26 mis): Defnyddio cymeriadau tegan yn eu chwarae e.e. rhoi diod i'r dinosor.

Efelychu arferion (tua 22 i 36 mis): Mae'n efelychu arferion syml trwy chwarae e.e. rhoi bath i'r doli a'u gwisgo'n barod i'r gwely. Mae chwarae byd bach yn dod yn fwy cymhleth ac efelychir senarios a straeon. Mae'n defnyddio gwrthrychau'n ddychmygus e.e. gallai bocs fod yn gar/wely.

Chwarae rôl (tua 3 i 4 blwydd oed): Gwisgo i fyny'n syml i ddechrau, ac yna'n raddol yn chwarae rôl fwy dychmygus y cymeriad cyfan.

Chwarae dychmygus cymhleth a chydweithredol (4 blwydd oed +): Mae'n efelychu dilyniannau y mae'n eu gweld yn eu hamgylchedd, mewn llyfrau ac ar y teledu e.e. arferion y cartref.

Mae sgiliau rhyngweithio yn adeiladu wrth chwarae ac yn cynnwys y gallu i chwarae'n gydweithredol gyda chyfoedion a chymryd tro:

0 i 9 mis	9 i 18 mis	18 mis i 3 blwydd oed
Mae rhyngweithiadau yn dechrau ac y gorffen gyda chyswllt llygaid babi, e.e. gemau fel pi-po.	Bydd y plentyn yn dechrau rhyngweithiadau gyda geiriau a heb eiriau e.e. pwyntio, rhoi a dangos. Gallai'r rhyngweithio orffen wrth i'r plentyn symud i ffwrdd. Rhyngweithiadau wedi eu cyfyngu at 1 neu 2 dro i bob partner.	Gall rhyngweithiadau ddechrau trwy ddefnyddio enw e.e. *'Mami'.* Mae'n dechrau ymateb i gwestiynau gyda geiriau. Mae'n ailadrodd neu'n newid eu llefaru os nad ydynt wedi cael eu deall. Efallai y bydd rhyngweithiadau wedi eu cyfyngu at sefyllfaoedd cyffyrddus, cyfarwydd.
3 i 4 blwydd oed	**4 i 7 blwydd oed**	**7 blwydd oed +**
Mae ganddynt ddewis o strategaethau i ddechrau sgwrsio e.e. *'Ti'n gw'bod beth?'* Nifer y troeon mewn sgwrs yn cynyddu. Gall gyfathrebu'n well gyda phobl ddieithr. Gall gymryd rhan mewn sgyrsiau sy'n chwarae rôl. Mae'n defnyddio iaith eang ar gyfer amrywiaeth o swyddogaethau e.e. holi cwestiynau, gwneud awgrymiadau, rhoi cyfarwyddyd i eraill.	Gall ddechrau a diweddu sgyrsiau a chymryd tro yn well. Mae'n dysgu dewis yr amseriad mwyaf addas i ymuno yn sgyrsiau pobl eraill. Mae'r plentyn yn dal i dybio bod y gwrandäwr yn rhannu ei (g)wybodaeth gefndir. Mae'n dysgu addasu arddulliau sgyrsiau ar gyfer amrywiaeth o wrandawyr e.e. teulu, ffrindiau, ac athrawon.	Mae'n dod yn fwy ymwybodol o'r gwrandäwr a'i (g)wybodaeth gefndir. Mae'n cyfleu elfennau craff gyda goslef a phwyslais. Mae'n defnyddio iaith i berswadio, cyfleu anghymeradwyaeth ac er mwyn bod yn gwrtais. Mae'n datblygu addasrwydd cymdeithasol.

Mae Deall Iaith Lafar (iaith dderbyngar) yn dilyn dilyniant a gydnabyddir:

Geni	**6 mis**	**12 mis**
Ymateb i synau (geiriol neu ddieiriau). Ymateb i oslef ac emosiwn mewn lleisiau.	Mae'n deall ymadroddion cyfan pan fyddant yn cael eu defnyddio mewn arferion cyfarwydd.	Mae'n deall geiriau allweddol mewn sefyllfaoedd cyfarwydd (yn aml gelwir hyn yn ddealltwriaeth sefyllfaol).
18 mis	**2 flwydd oed**	**2 ½ flwydd oed**
Mae'n deall enwau gwrthrychau sy'n absennol pan fyddant yn cael eu defnyddio mewn brawddegau cyfarwydd ar unrhyw adeg.	Mae'n gallu ffurfio cysylltiad rhwng dau wrthych sy'n cael eu henwi. Mae'n gallu adnabod gwrthrychau wrth ddisgrifio'r defnydd ohonynt.	Mae'n deall gweithredoedd syml a phriodoleddau sydd ddim yn ymwneud â nhw eu hunain. Mae'n deall arddodiaid syml, e.e. *dan, ar, trwy* a chysyniadau maint syml, e.e. *mawr, bach,* pan fyddant yn cael eu defnyddio mewn brawddegau syml. Mae'n dechrau deall 'amser' fel cyfeiriad at y gorffennol neu'r dyfodol agos.
3 blwydd oed	**4 blwydd oed**	**5 mlwydd oed +**
Mae'n ffurfio cysylltiad rhwng hyd at dri gair mewn brawddeg pan na fydd unrhyw gliwiau eraill i helpu. Mae'n dechrau deall amser, e.e. *Rydyn ni <u>wedi bod</u> i'r siop;Rydyn ni'n <u>mynd</u> i'r siop.* Mae'n deall cysyniadau syml siâp a lliw pan fyddant yn cael eu defnyddio mewn brawddegau syml.	Mae'n dilyn dilyniant stori syml. Mae'n deall y rhan fwyaf o frawddegau syml. Mae'n parhau i elwa ar gliwiau sefyllfaol.	Yn raddol, mae'n deall brawddegau mwy cymhleth allan o'u cyd-destun. Mae eu geirfa dderbyngar yn parhau i ddatblygu.

Mae Defnyddio Iaith Lafar (iaith fynegiannol) yn dilyn dilyniant a gydnabyddir:

9 mis	18 mis	2 flwydd oed
Parablu, ymgais gynnar i ddweud geiriau e.e. *'Dada'*	Mae'n defnyddio tua 50 i 100 o eiriau gyda geiriau y gellir eu hadnabod yn well. Weithiau mae'n defnyddio ymadroddion dau-air a ddysgodd e.e. *'wedi mynd'*	Mae'n defnyddio tua 200 i 300 o eiriau. Mae'n rhoi 2 a 3 gair gyda'i gilydd mewn brawddegau byr e.e. *'Fi mynd adref'.*
2 ½ flwydd oed	**3 blwydd oed**	**3 ½ blwydd oed**
Mae'n rhoi brawddegau 3 a 4 gair at ei gilydd gan ddefnyddio mathau gwahanol o eiriau. Mae'n dechrau defnyddio 'geiriau cwestiwn' e.e. *'Fi mynd fanna?'*	Mae'n cysylltu mwy na 4 gair at ei gilydd. Mae'n dechrau defnyddio *'a'* i gysylltu syniadau. Mae'n dechrau defnyddio rhagenwau, *'fi', 'fe', 'hi'* a geiriau lluosog e.e. '*Fi moyn sudd a losins.'*	Mae'n cysylltu syniadau at ei gilydd gan ddefnyddio *'achos'* e.e. *'Fi'n gwisgo welis achos mae'n bwrw glaw.'* Mae'n holi cwestiynau mwy cymhleth gan ddefnyddio *'pam'* a *'fel'.*
4 blwydd oed		**4 ½ blwydd oed**
Mae'n defnyddio iaith am amrywiaeth o resymau e.e. er mwyn ailadrodd hoff straeon, chwarae gemau dychmygus ac ailadrodd digwyddiadau. Mae'n siarad i ddatrys problemau a ffurfio cyfeillgarwch. Mae'n holi llawer o gwestiynau er mwyn darganfod mwy o wybodaeth.		Mae gan blant eirfa o tua 5000 o eiriau a mwy.

Datblygiad Nodweddiadol Lleferydd

2 flwydd 10 mis oed – 3 blwydd 10 mis oed	3 blwydd 10 mis oed – 5 blwydd 1 mis oed	5 blwydd 2 mis oed – 7 blwydd 3 mis oed
Bydd 50% o leferydd plentyn yn ddealladwy i oedolion anghyfarwydd	Bydd 75% o leferydd plentyn yn ddealladwy i oedolion anghyfarwydd	Bydd 90% o leferydd plentyn yn ddealladwy i oedolion anghyfarwydd

Hustad, Mahr, Natke and Rathouz (2021)

- **Mae gan synau lleferydd ddilyniant datblygiadol**
- **Mae synau lleferydd yn amrywio o iaith i iaith.**
- **Gallai plant sy'n dysgu mwy nag un iaith ddatblygu synau lleferydd mewn trefn wahanol.**
- **Gweler** Speech acquisition - Multilingual Children's Speech (csu.edu.au) **am fwy o wybodaeth.**

Poster Datblygiad Synau Lleferydd Saesneg

(Nid oes unrhyw wybodaeth am y normau ar gyfer datblygiad synau lleferydd yn y Gymraeg)

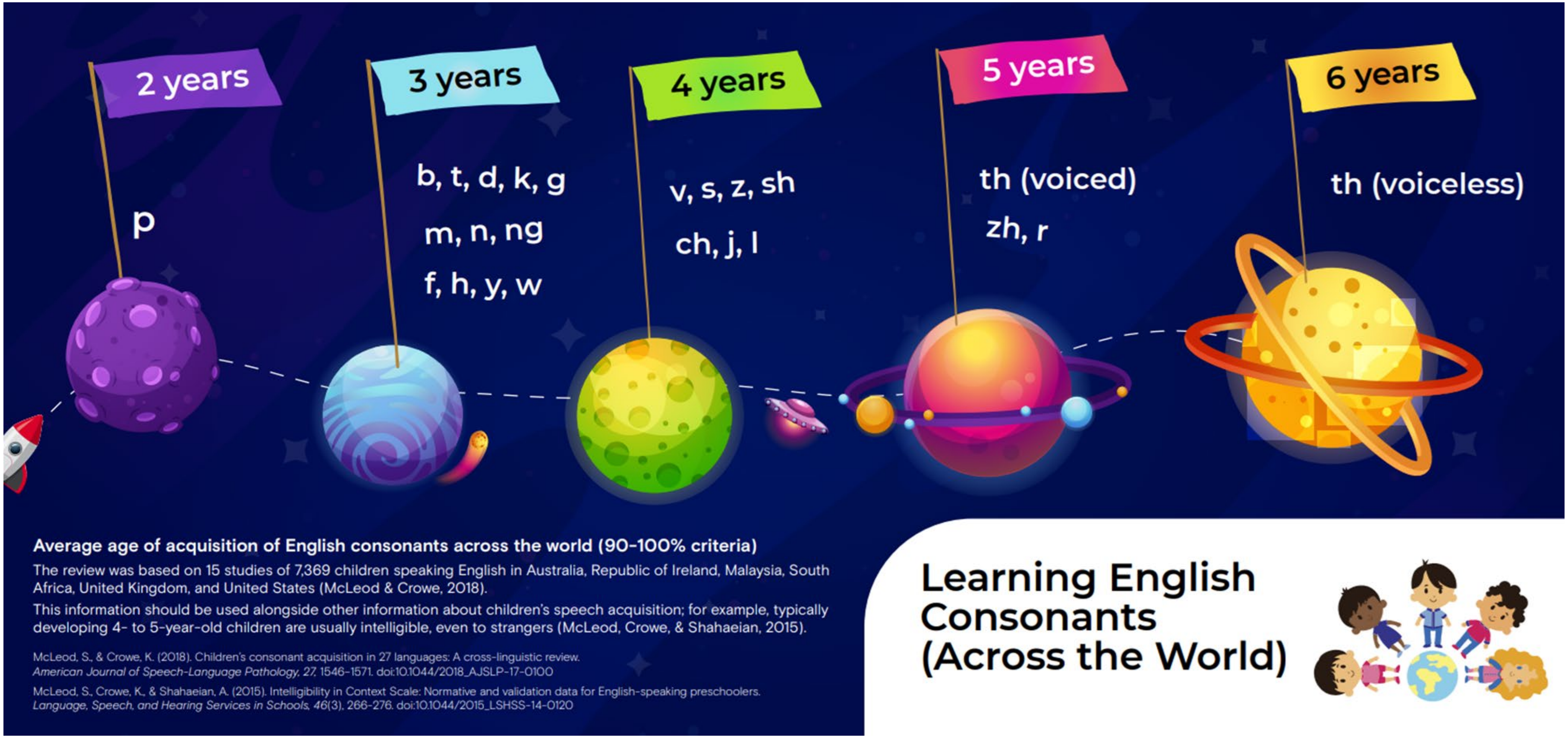

Posteri Strategaethau a Gweithgareddau a Awgrymir

Yn yr adran hon, fe welwch chi bosteri Strategaethau a gweithgareddau a awgrymir i'ch arwain chi wrth ichi gynllunio i ddatblygu agweddau penodol ar leferydd, iaith a chyfathrebu'r plentyn.

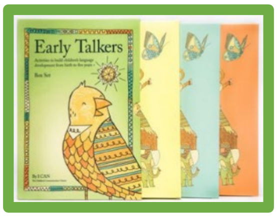

Rhoddir y gweithgareddau a awgrymir fel enghreifftiau; defnyddiwch eich profiadau a'ch syniadau i'w cyfoethogi. Ni fwriedir i'r gridiau fod yn rhaglen benodol, anhyblyg; ond, gellir defnyddio'r syniadau i gefnogi targedau wedi'i bersonoli, fel sy'n briodol. Gallwch ddefnyddio bocset *'Early Talkers'* hefyd i gael mwy o syniadau ond nid yw hwn ar gael yn Gymraeg (ar gael ar [speechandlanguage.org.uk).](speechandlanguage.org.uk)

Strategaethau i ddatblygu canolbwyntio a gwrando:

- Defnyddiwch enw'r plentyn i gael eu sylw.
- Arhoswch i'r plentyn edrych arnoch cyn siarad.
- Dilynwch arweiniad y plentyn wrth chwarae.
- Siaradwch am yr hyn y mae'r plentyn yn ei wneud; ailadroddwch yr hyn mae'n ei ddweud.
- Siaradwch yn bwyllog ac yn araf a rhowch amser i'r plentyn feddwl.
- Dywedwch wrth y plentyn pan mae'n amser gwrando.
- Ewch i lawr i lefel y plentyn.
- Torrwch gyfarwyddiadau i lawr er mwyn helpu'r plentyn i ganolbwyntio ar un rhan ar y tro.

Sicrhewch fod pob oedolyn yn MODELU canolbwyntio a gwrando da. CANMOLWCH ymddygiadau sylw a gwrando da.

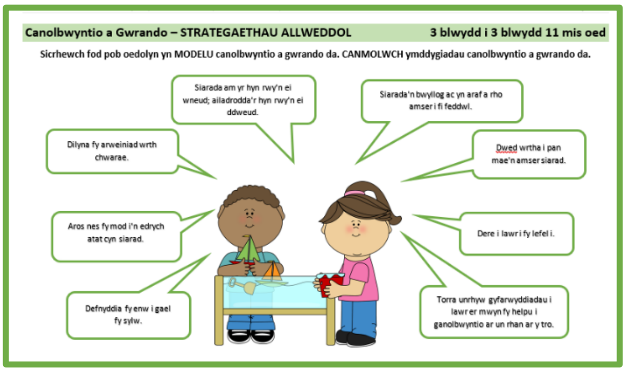

Dangosir pob strategaeth ar boster.

Efallai yr hoffech rannu'r posteri hyn gyda rhieni.

PWYSIG:

Defnyddiwch y strategaethau a awgrymir gyda'r gweithgareddau a gynllunnir, ac yn eich rhyngweithiadau trwy gydol y dydd.

Efallai yr hoffech ddefnyddio'r gweithgareddau a awgrymir i gefnogi sgiliau yn y maes hwn.

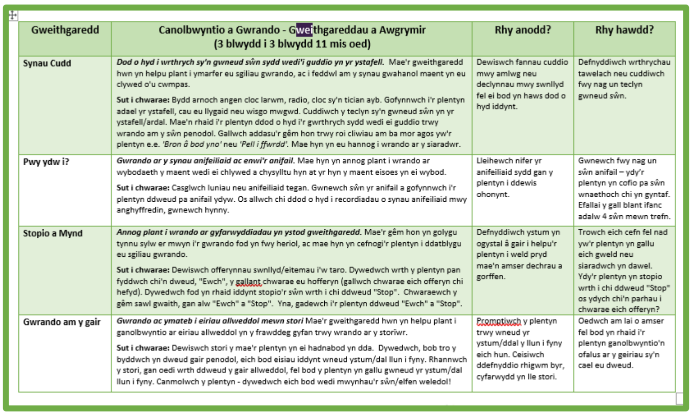

Gweithgaredd	Canolbwyntio a Gwrando - Gweithgareddau a Awgrymir (3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Synau Cudd	***Dod o hyd i wrthrych sy'n gwneud sŵn sydd wedi'i guddio yn yr ystafell.*** Mae'r gweithgaredd hwn yn helpu plant i ymarfer eu sgiliau gwrando, ac i feddwl am y synau gwahanol maent yn eu clywed o'u cwmpas. **Sut i chwarae:** Bydd arnoch angen cloc larwm, radio, cloc sy'n tician ayb. Gofynnwch i'r plentyn adael yr ystafell, cau eu llygaid neu wisgo mwgwd. Cuddiwch y teclyn sy'n gwneud sŵn yn yr ystafell/ardal. Mae'n rhaid i'r plentyn ddod o hyd i'r gwrthrych sydd wedi ei guddio trwy wrando am y sŵn penodol. Gallwch addasu'r gêm hon trwy roi cliwiau am ba mor agos yw'r plentyn e.e. *'Bron â bod yno'* neu *'Pell i ffwrdd'*. Mae hyn yn eu hannog i wrando ar y siaradwr.	Dewiswch fannau cuddio mwy amlwg neu declynnau mwy swnllyd fel ei bod yn haws dod o hyd iddynt.	Defnyddiwch wrthrychau tawelach neu cuddiwch fwy nag un teclyn gwneud sŵn.
Pwy ydw i?	***Gwrando ar y synau anifeiliaid ac enwi'r anifail.*** Mae hyn yn annog plant i wrando ar wybodaeth y maent wedi ei chlywed a chysylltu hyn at yr hyn y maent eisoes yn ei wybod. **Sut i chwarae:** Casglwch luniau neu anifeiliaid tegan. Gwnewch sŵn yr anifail a gofynnwch i'r plentyn ddweud pa anifail ydyw. Os allwch chi ddod o hyd i recordiadau o synau anifeiliaid mwy anghyffredin, gwnewch hynny.	Lleihewch nifer yr anifeiliaid sydd gan y plentyn i ddewis ohonynt.	Gwnewch fwy nag un sŵn anifail – ydy'r plentyn yn cofio pa sŵn wnaethoch chi yn gyntaf. Efallai y gall blant ifanc adalw 4 sŵn mewn trefn.
Stopio a Mynd	***Annog plant i wrando ar gyfarwyddiadau yn ystod gweithgaredd.*** Mae'r gêm hon yn golygu tynnu sylw er mwyn i'r gwrando fod yn fwy heriol, ac mae hyn yn cefnogi'r plentyn i ddatblygu eu sgiliau gwrando. **Sut i chwarae:** Dewiswch offerynnau swnllyd/eitemau i'w taro. Dywedwch wrth y plentyn pan fyddwch chi'n dweud, "Ewch", y gallant chwarae eu hofferyn (gallwch chwarae eich offeryn chi hefyd). Dywedwch fod yn rhaid iddynt stopio'r sŵn wrth i chi ddweud "Stop". Chwaraewch y gêm sawl gwaith, gan alw "Ewch" a "Stop". Yna, gadewch i'r plentyn ddweud "Ewch" a "Stop".	Defnyddiwch ystum yn ogystal â gair i helpu'r plentyn i weld pryd mae'n amser dechrau a gorffen.	Trowch eich cefn fel nad yw'r plentyn yn gallu eich gweld neu siaradwch yn dawel. Ydy'r plentyn yn stopio wrth i chi ddweud "Stop" os ydych chi'n parhau i chwarae eich offeryn?
Gwrando am y gair	***Gwrando ac ymateb i eiriau allweddol mewn stori*** Mae'r gweithgaredd hwn yn helpu plant i ganolbwyntio ar eiriau allweddol yn y frawddeg gyfan trwy wrando ar y storïwr. **Sut i chwarae:** Dewiswch stori y mae'r plentyn yn ei hadnabod yn dda. Dywedwch, bob tro y byddwch yn dweud gair penodol, eich bod eisiau iddynt wneud ystum/dal llun i fyny. Rhannwch y stori, gan oedi wrth ddweud y gair allweddol, fel bod y plentyn yn gallu gwneud yr ystum/dal llun i fyny. Canmolwch y plentyn - dywedwch eich bod wedi mwynhau'r sŵn/elfen weledol!	Promptiwch y plentyn trwy wneud yr ystum/ddal y llun i fyny eich hun. Ceisiwch ddefnyddio rhigwm byr, cyfarwydd yn lle stori.	Oedwch am lai o amser fel bod yn rhaid i'r plentyn ganolbwyntio'n ofalus ar y geiriau sy'n cael eu dweud.

Canolbwyntio a Gwrando – STRATEGAETHAU ALLWEDDOL 3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed

Sicrhewch fod pob oedolyn yn MODELU canolbwyntio a gwrando da. CANMOLWCH ymddygiadau canolbwyntio a gwrando da.

- Siarada am yr hyn rwy'n ei wneud; ailadrodda'r hyn rwy'n ei ddweud.
- Siarada'n bwyllog ac yn araf a rho amser i fi feddwl.
- Dilyna fy arweiniad wrth chwarae.
- Dwed wrtha i pan mae'n amser siarad.
- Aros nes fy mod i'n edrych arnat cyn siarad.
- Dere i lawr i fy lefel i.
- Defnyddia fy enw i gael fy sylw.
- Torra unrhyw gyfarwyddiadau i lawr er mwyn fy helpu i ganolbwyntio ar un rhan ar y tro.

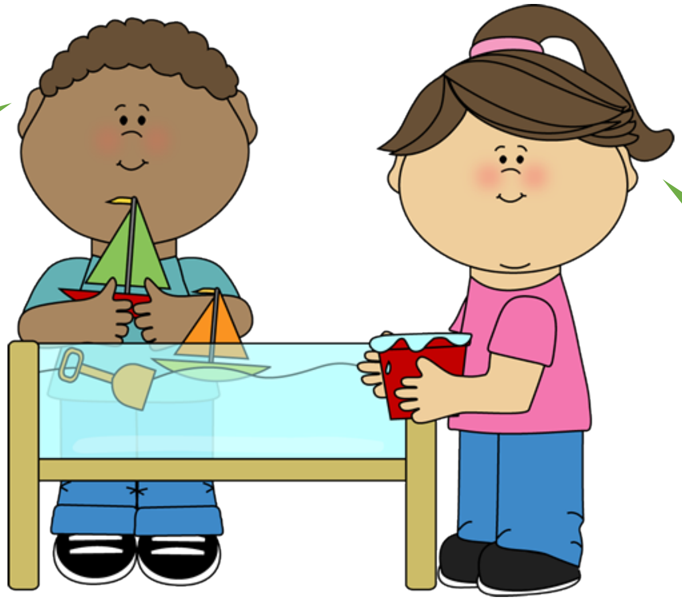

Gweithgaredd	Sylw a Gwrando - Gweithgareddau a Awgrymir (3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Synau Cudd	***Dod o hyd i wrthrych sy'n gwneud sŵn sydd wedi'i guddio yn yr ystafell.*** Mae'r gweithgaredd hwn yn helpu plant i ymarfer eu sgiliau gwrando, ac i feddwl am y synau gwahanol maent yn eu clywed o'u cwmpas. **Sut i chwarae:** Bydd arnoch angen cloc larwm, radio, cloc sy'n tician ayb. Gofynnwch i'r plentyn cau eu llygaid neu wisgo mwgwd. Cuddiwch y teclyn sy'n gwneud sŵn yn yr ystafell/ardal. Mae'n rhaid i'r plentyn ddod o hyd i'r gwrthrych sydd wedi ei guddio trwy wrando am y sŵn penodol. Gallwch addasu'r gêm hon trwy roi cliwiau am ba mor agos yw'r plentyn e.e. *'Bron â bod yno'* neu *'Pell i ffwrdd'*. Mae hyn yn eu hannog i wrando ar y siaradwr.	Dewiswch fannau cuddio mwy amlwg neu declynnau mwy swnllyd fel ei bod yn haws dod o hyd iddynt.	Defnyddiwch wrthrychau tawelach neu cuddiwch fwy nag un teclyn gwneud sŵn.
Pwy ydw i?	***Gwrando ar y synau anifeiliaid ac enwi'r anifail.*** Mae hyn yn annog plant i wrando ar wybodaeth y maent wedi ei chlywed a chysylltu hyn at yr hyn y maent eisoes yn ei wybod. **Sut i chwarae:** Casglwch luniau neu anifeiliaid tegan. Gwnewch sŵn yr anifail a gofynnwch i'r plentyn ddweud pa anifail ydyw. Os allwch chi ddod o hyd i recordiadau o synau anifeiliaid mwy anghyffredin, gwnewch hynny.	Lleihewch nifer yr anifeiliaid sydd gan y plentyn i ddewis ohonynt.	Gwnewch fwy nag un sŵn anifail – ydy'r plentyn yn cofio pa sŵn wnaethoch chi yn gyntaf. Efallai y gall blant ifanc adalw 4 sŵn mewn trefn.
Stopio a Mynd	***Annog plant i wrando ar gyfarwyddiadau yn ystod gweithgaredd.*** Mae'r gêm hon yn golygu tynnu sylw er mwyn i'r gwrando fod yn fwy heriol, ac mae hyn yn cefnogi'r plentyn i ddatblygu eu sgiliau gwrando. **Sut i chwarae:** Dewiswch offerynnau swnllyd/eitemau i'w taro. Dywedwch wrth y plentyn pan fyddwch chi'n dweud, "Ewch", y gallant chwarae eu hofferyn (gallwch chwarae eich offeryn chi hefyd). Dywedwch fod yn rhaid iddynt stopio'r sŵn wrth i chi ddweud "Stop". Chwaraewch y gêm sawl gwaith, gan alw "Ewch" a "Stop". Yna, gadewch i'r plentyn ddweud "Ewch" a "Stop".	Defnyddiwch ystum yn ogystal â gair i helpu'r plentyn i weld pryd mae'n amser dechrau a gorffen.	Trowch eich cefn fel nad yw'r plentyn yn gallu eich gweld neu siaradwch yn dawel. Ydy'r plentyn yn stopio wrth i chi ddweud "Stop" os ydych chi'n parhau i chwarae eich offeryn?
Gwrando am y gair	***Gwrando ac ymateb i eiriau allweddol mewn stori*** Mae'r gweithgaredd hwn yn helpu plant i ganolbwyntio ar eiriau allweddol yn y frawddeg gyfan trwy wrando ar y storïwr. **Sut i chwarae:** Dewiswch stori y mae'r plentyn yn ei hadnabod yn dda. Dywedwch, bob tro y byddwch yn dweud gair penodol, eich bod eisiau iddynt wneud ystum/dal llun i fyny. Rhannwch y stori, gan oedi wrth ddweud y gair allweddol, fel bod y plentyn yn gallu gwneud yr ystum/dal llun i fyny. Canmolwch y plentyn - dywedwch eich bod wedi mwynhau'r sŵn/elfen weledol!	Promptiwch y plentyn trwy wneud yr ystum/ddal y llun i fyny eich hun. Ceisiwch ddefnyddio rhigwm byr, cyfarwydd yn lle stori.	Oedwch am lai o amser fel bod yn rhaid i'r plentyn ganolbwyntio'n ofalus ar y geiriau sy'n cael eu dweud.

Chwarae a Rhyngweithio – STRATEGAETHAU ALLWEDDOL 3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed

Efallai y bydd angen i oedolion fodelu'r cyfleoedd chwarae ac annog rhyngweithio i ddechrau.

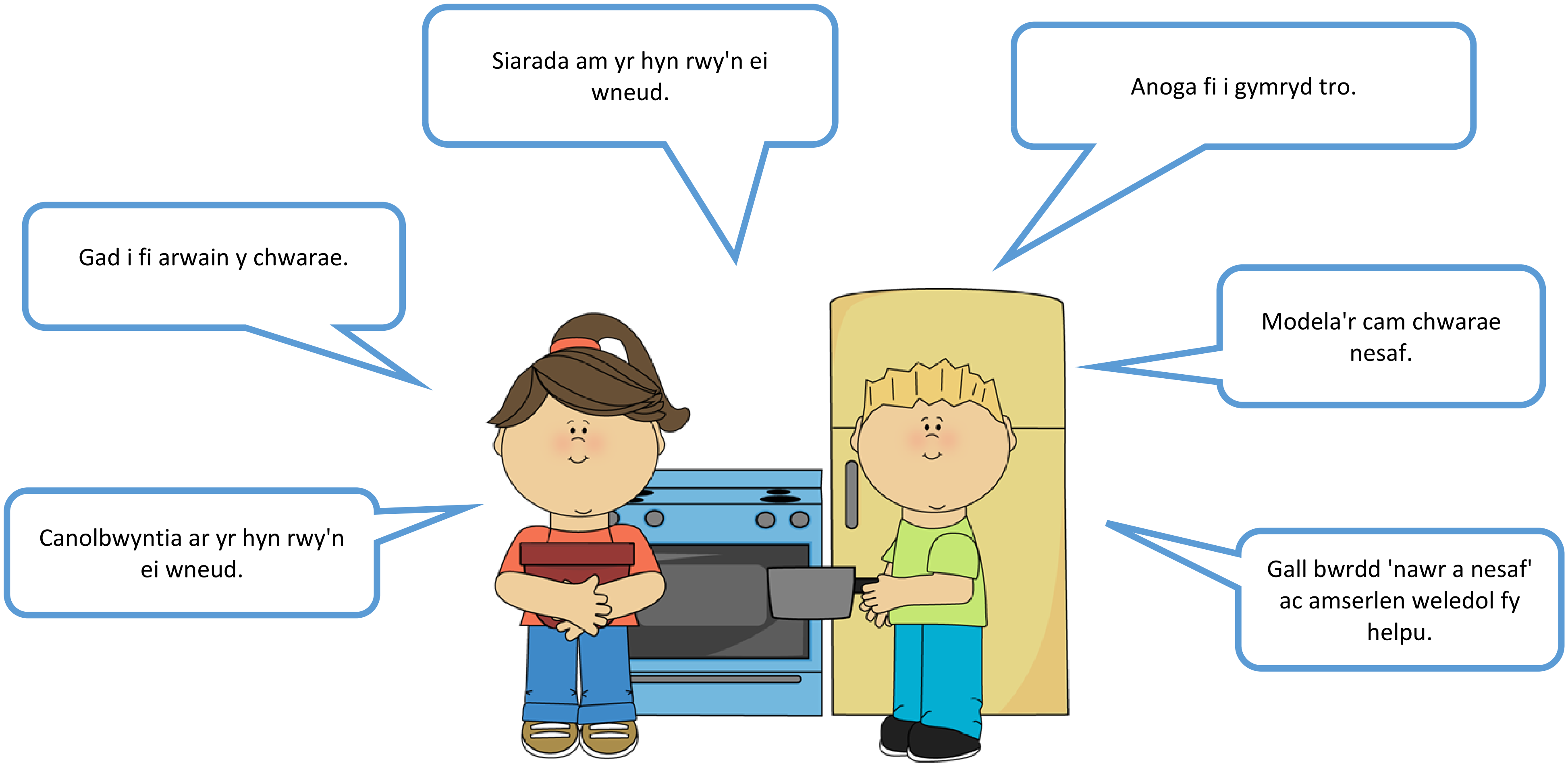

Gweithgaredd	Chwarae a Rhyngweithio - Gweithgareddau a Awgrymir (3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Amser siarad	***Annog sgyrsiau digymell a arweinir gan y plentyn.*** Dysgu sut i gymryd tro wrth sgwrsio, cyfnewid testunau a rhannu profiadau. **Beth i'w wneud:** Anogwch y plentyn i arwain sgwrs am destun o'u dewis. Ceisiwch beidio â gofyn llawer o gwestiynau - rhowch amser i'r plentyn i feddwl am yr hyn y maent am ei ddweud.	Wrth i chi chwarae, siaradwch am yr hyn rydych chi'n ei wneud i annog y plentyn i ymuno yn eich sgwrs.	Anogwch y plentyn i gael sgyrsiau gydag oedolion eraill.
Amser Cylch	***Annog sgiliau cymryd tro cynnar.*** Mae'r gweithgaredd hwn yn annog plant i aros am Tedi ac i gymryd eu tro. **Beth i'w wneud:** Eisteddwch mewn grŵp bach a phasio Tedi o amgylch y cylch. Pan fyddan nhw'n dal Tedi, mae'r plentyn yn rhannu rhywbeth gyda'r grŵp e.e. hoff anifail, hoff liw, rhywbeth y maent wedi'i wneud dros y penwythnos ayb. Canmolwch aros da, bob tro.	Lleihewch faint y grŵp.	Anogwch y plentyn i ddewis pwy hoffen nhw i gael Tedi nesaf.
Chwarae rôl	***Ardaloedd chwarae rôl a chyfleoedd gwisgo i fyny.*** Cefnogi'r plant i ddatblygu eu profiadau chwarae dychmygus - dysgu rhannu a chymryd tro wrth chwarae rôl. **Beth i'w wneud:** Efallai y bydd angen i chi fodelu'r chwarae mewn unrhyw ardal chwarae rôl newydd os yw profiadau'r plentyn yn gyfyngedig.	Trafodwch gyda rhieni i weld pa adnoddau ac arferion cyfarwydd sy'n cael eu defnyddio yn y cartref.	Rhowch focsys gwag i'r plentyn a gadewch iddynt greu eu chwarae rôl eu hunain.
Gêmau parasiwt	***Annog y plentyn i chwarae gydag eraill.*** Datblygu'r arfer o gymryd tro, gwrando da (aros am eu henw) a rhannu adnodd gyda'ch gilydd. **Beth i'w wneud:** Eisteddwch y plant mewn cylch gyda pharasiwt mawr a chwaraewch gêmau byr, syml. Galwch enw'r plentyn er mwyn cymryd tro i ymuno ac i ddilyn cyfarwyddiadau.	Cyfyngwch ar y niferoedd yn y grŵp fel nad yw'r plentyn yn gorfod aros yn rhy hir cyn cael tro.	Defnyddiwch rai o'r plant fel modelau ar gyfer y rheiny sy'n ei chael yn anodd aros.

Deall Iaith Lafar – STRATEGAETHAU ALLWEDDOL 3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed

Defnyddiwch y Rheol 10 Eiliad! Rhowch amser i'r plentyn brosesu cyfarwyddyd neu gwestiwn.

Defnyddia YN GYNTAF ac YNA er mwyn fy helpu i ddeall cyfarwyddiadau ac arferion ac ailadrodd digwyddiadau.

Gwna'n siŵr fy mod i'n gwybod enwau gwrthrychau cyn rhoi cyfarwyddyd i fi.

Rho gyfarwyddiadau clir, byr i fi, un ar y tro.

Defnyddia dy lais, ystumiau neu arwydd i bwysleisio geiriau allweddol.

Defnyddia iaith syml wrth chwarae gyda fi.

Mae lluniau 'nawr a nesaf' yn gallu fy helpu i ddeall.

Mynna fy sylw cyn i ti siarad â fi.

DANGOS i fi beth i'w wneud os nad ydw i'n deall.

Gweithgaredd	Deall Iaith Lafar - Gweithgareddau a Awgrymir (3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Cwrs antur	***Dilyn cyfarwyddiadau â dwy ran.*** Mae plant yn dilyn cyfarwyddiadau drwy'r amser, gartref ac yn yr ysgol. **Beth i'w wneud:** Gosodwch gwrs antur diogel allan gan ddefnyddio gwrthrychau gwahanol i gropian o danynt, neidio drostynt ayb. Rhowch gyfarwyddyd i'r plentyn â dwy ran e.e. *'Neidia dros y bocs ac yna rho'r bag ffa yn y bwced'.* Gallech hefyd gefnogi'r plant i ddilyn cyfarwyddiadau â dwy ran yn ystod amser cylch e.e. *'Clapiwch eich dwylo a chyffwrdd â'ch clustiau'. 'Sefwch i fyny a stampio'ch traed'.*	Rhowch gyfarwyddyd ag un rhan. Galwch enw'r plentyn, aros nes eu bod yn edrych, yna rhoi cyfarwyddyd. Sicrhewch eu bod yn gyfarwydd â'r eirfa a ddefnyddir e.e. rhannau'r corff.	Rhowch gyfarwyddiadau â thair rhan e.e. *'Clapiwch eich dwylo, cyffwrdd â'ch clustiau a stampio'ch traed.'*
Amser Stori	***Gwrando ar stori.*** Datblygu eu dealltwriaeth o gwestiynau ***pam*** syml. **Beth i'w wneud:** Edrychwch trwy lyfr lluniau gyda'ch gilydd a holwch gwestiynau ***pam*** syml. Dechreuwch trwy adrodd yr hyn y gallwch ei weld i fodelu a sgaffaldio'r iaith *'pam/oherwydd'* e.e. *'Edrych, mae'r ferch yn drist oherwydd mae wedi disgyn oddi ar y siglen.'* Yna holwch gwestiynau e.e. *'Pam mae'r ferch yn crïo?'*	Modelwch yr ymateb cywir.	Parhewch i ofyn cwestiynau ***pam*** mewn cyd-destunau eraill (i gefnogi cyffredinoli).
Dod o hyd i'r gwrthrych	***Dod o hyd i'r gwrthrych cywir.*** Datblygu dealltwriaeth o'r gair negyddol ***ddim*** mewn brawddeg. **Beth i'w wneud:** Bydd arnoch angen detholiad o wrthrychau mewn sefyllfaoedd chwarae. Dewiswch dri sydd yr un peth neu sydd â nodweddion yr un peth, ac un sy'n wahanol e.e. tri char mawr ac un car bach. Wrth i'r plentyn chwarae, gofynnwch 'Chwilia am y car sydd ***<u>ddim</u>*** yn fawr'. Gallwch ddefnyddio hyn bob dydd e.e. amser byrbrydau *'Pwy sydd **<u>ddim</u>** yn bwyta banana?'.*	Modelwch yr ymateb cywir a modelwch y defnydd o ***ddim*** mewn sefyllfaoedd bob dydd.	Anogwch y plentyn i ddod o hyd i fwy o bethau yn y lleoliad e.e. gwrthrychau sydd ***ddim*** yn wyrdd.
Gwenyn Prysur	***Deall geiriau disgrifio (cysyniadau).*** **Beth i'w wneud:** Y ffordd orau o esbonio cysyniadau yw eu hesbonio wrth iddynt ddigwydd. Dangoswch a siaradwch am y sefyllfa gan ddefnyddio geiriau disgrifio yn ystod chwarae'r plentyn e.e. wrth chwarae â dŵr siaradwch am ***llawn*** a ***gwag.*** Gallech hefyd annog plant i ddod o hyd i wrthrychau sy'n ***feddal*** neu'n ***galed*** neu wneud ceir i fynd yn ***gyflym*** neu'n ***araf.*** Mae'n well canolbwyntio ar un cysyniad ar y tro.	Canolbwyntiwch ar un cysyniad ar y tro a pheidiwch ag addysgu pethau cyferbyniol ar yr un pryd e.e. defnyddiwch ***llawn*** a ***ddim yn llawn*** yn lle ***llawn*** a ***gwag.***	Cyflwynwch gysyniadau eraill.

Defnyddio Iaith Lafar – STRATEGAETHAU ALLWEDDOL 3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed

Cymerwch ran mewn sgyrsiau go iawn sy'n golygu rhywbeth i'r plentyn.

ARHOSA! Rho amser i fi drefnu fy meddyliau.

Ychwanega air at yr hyn rwy'n ei ddweud.

Gad i fi ***glywed*** y ffordd gywir o ddweud rhywbeth ond paid â dweud wrtha i fy mod i'n anghywir.

Gad i fi arwain y chwarae. Siarada am yr hyn rwy'n ei wneud neu'n ei ddweud.

Defnyddia enwau'r pethau rwy'n chwarae â nhw yn hytrach na gofyn i fi '*Beth yw hwn?*'

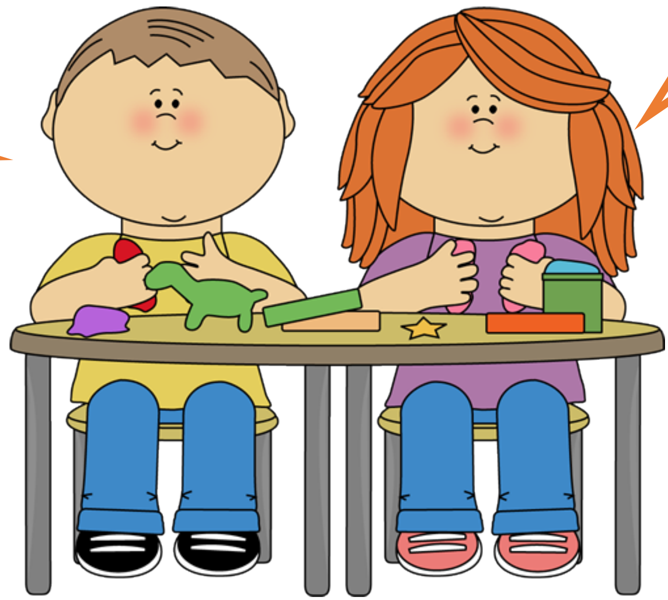

Gweithgaredd	Defnyddio Iaith Lafar - Gweithgareddau a Awgrymir (3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Amser siarad	***Adeiladu brawddegau.*** Rhoi geiriau at ei gilydd i ffurfio brawddegau byr. **Beth i'w wneud:** Gwnewch lyfr lluniau neu fideos o'r plant yn chwarae yn y lleoliad. Rhannwch y rhain gyda'r plant a siaradwch am yr hyn sy'n digwydd. Anogwch y plant i ddefnyddio brawddegau byr e.e. *'Mae Jac yn palu yn y tywod'.*	Ailadroddwch frawddegau'r plant yn ôl iddynt, gan ychwanegu gair os oes eisiau.	Anogwch y plentyn i roi mwy o fanylion.
Amser stori	***Ailadrodd stori gyfarwydd neu ddigwyddiad diweddar.*** Dechrau defnyddio sgiliau adrodd stori (naratif) cynnar. **Beth i'w wneud:** Anogwch y plentyn i ailddweud rhywbeth sydd wedi digwydd neu stori gyfarwydd. Gallech ddefnyddio pypedau a phropiau neu lyfrau lluniau syml i'w hannog.	Defnyddiwch gardiau lluniau o stori gyfarwydd neu ddigwyddiad. Dechreuwch gyda dau lun ac adeiladwch i fyny.	Ehangwch ar y nifer o luniau. Anogwch y plentyn i roi'r lluniau mewn trefn ac i adrodd y stori.
Chwarae Siopa	***Cysylltu geirfa a syniadau.*** Defnyddio senarios i ehangu iaith y plentyn . **Beth i'w wneud:** Wrth chwarae siopa ochr yn ochr â phlant, cymerwch dro i fod yn berchennog y siop ac yn gwsmer. Defnyddiwch frawddegau fel "Beth wyt ti eisiau?". Modelwch rai ymatebion sy'n cynnwys ***a*** neu ***oherwydd/achos*** e.e. "Rydw i angen blawd **ac** wyau.", "Rydw i angen balŵns ***<u>oherwydd</u>*** rwy'n cael parti!" Defnyddiwch eich llais i bwysleisio geiriau allweddol fel ***<u>ac,</u> <u>oherwydd</u>*** ayb.	Canolbwyntiwch ar ddefnyddio ***ac*** i gysylltu dau air.	Siopwch am fwy o eitemau a holi cwestiynau ***pam*** er mwyn annog y plant i ddefnyddio ***oherwydd.***
Te Parti'r Teganau	***Defnyddio geiriau a brawddegau bob dydd yn ystod chwarae dychmygus.*** Annog plant i holi amrywiaeth o gwestiynau. **Beth i'w wneud:** Trefnwch de parti gyda Doli, Tedi a theganau eraill. Sicrhewch fod gennych gwpan, plât, fforc a llwy ar gyfer pob tegan a bwyd/diodydd chwarae (neu rai go iawn os yw hynny'n bosibl). Modelwch holi amrywiaeth o fathau o gwestiynau e.e. 'Pwy sydd eisiau paned o de?' 'Beth mae Tedi eisiau i fwyta?' Anogwch y plentyn i holi cwestiynau - rhowch amser i'r plentyn ddefnyddio'r iaith a fodelir.	Canolbwyntiwch ar un math o gwestiwn (dechreuwch gyda ***pwy).***	Ehangwch y defnydd o gwestiynau i feysydd eraill yn y lleoliad.

Lleferydd - STRATEGAETHAU ALLWEDDOL 3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed

Gwrandewch ac ymatebwch i'r hyn y mae'r plentyn yn ei ddweud yn hytrach na pha mor glir ydyw.

Ailadrodda fy ngeiriau gan ddefnyddio'r synau cywir er mwyn i fi eu ***clywed.***

Gofyn i fi ddefnyddio ystumiau neu ddangos i ti beth rydw i ei eisiau.

Paid â dweud wrtha i fy mod wedi dweud rhywbeth yn anghywir na gofyn i fi ei ailadrodd.

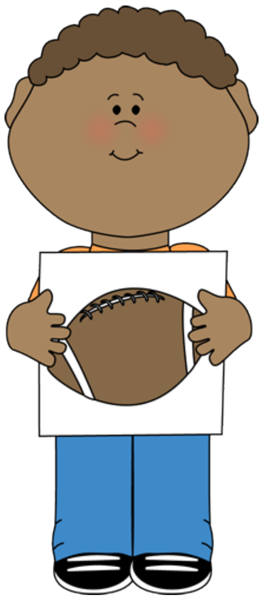

Dere lawr i fy lefel i er mwyn i fi weld sut rwyt ti'n gwneud synau. Paid â disgwyl i fi dy gopïo.

Ymateba i'r geiriau rwy'n eu dweud, ac nid i ba mor glir ydw i.

Lleferydd - Gweithgareddau a Awgrymir (3 blwydd i 3 blwydd 11 mis oed)
Bydd gweithgareddau a awgrymir ymhob un o'r meysydd cyfathrebu eraill yn cefnogi datblygiad lleferydd. Dyma weithgareddau bob dydd sydd hefyd yn gallu helpu datblygu lleferydd plant:
Ewch am 'dro gwrando' (gwrandewch a siaradwch am y synau amgylcheddol).
Gwrandewch ar bob math o synau a siaradwch amdanynt - synau uchel ac isel, swnllyd a thawel...
Sylwch ar odli - adroddwch a chanwch rigymau bob dydd.
Clapiwch sillafau geiriau cyfarwydd. Cofiwch gael hwyl gyda geiriau hirach e.e. pi-li-pa-la.
Gosodwch fwrdd sŵn/bagiau teimlo - chwaraewch 'Beth sydd yn y bocs?'.
Storïau sy'n odli: Darllenwch, ac ailddarllenwch, storïau gyda phatrymau odli hawdd eu clywed. Anogwch y plant i ddweud beth allai'r gair sy'n odli fod wrth i chi oedi, ac i feddwl am eiriau eraill sy'n odli.